

Comparative analysis of the same capacities of the novel "Tuesdays with Murrie" with Masnavi Molavi

Seyyed Ali Seraj¹

Received: 3/2/2021

Accepted: 15/5/2021

Abstract

The emergence of epistemological relativism in the form of social anomies and issues such as emotional and identity abnormalities and crises, psychological fluctuations and disappointments are derived from the current of modernity and the governance of the positivist paradigm. Examples of these cases as vital issues of human life are seen in the "Tuesdays with Murrie" and "Masnavi Molavi". The novel of "Tuesdays with Murrie, one of the most remarkable Western works, emphasises humanity's permanent problem in materialism and neglects the self-knowledge trap (love and affection, death, spirituality and consciousness, etc.). These subjects have been emphasised in other ways in the collection of Molavi's works, specifically, the Masnavi Ma'navi. With an analytical-comparative method, the present study aimed to analyse the content of these two works, based on the American school, and provide desirable solutions to get out of the governing situation on human life. The results indicated that the dominant aspect of both works is proposing the crisis of human problems in the material world trap. The distinction between them is in Molavi's emphasis on going beyond material factors and relying on the ontology of Islamic mysticism.

Keywords: *Molavi, Mitch Album, Tuesdays with Murrie, alienation, love, death.*

¹ . Associate Professor of Persian Language and Literature, Neyshabur University, Neyshabur, Iran. [ORCID ID:0000-0001-5851-0933](https://orcid.org/0000-0001-5851-0933) ali.seraj@neyshabur.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Scientific revolutions and industrial developments of the modern age, despite fundamental signs of progress in science and technology, have caused the modern human to experience mental junctures such as fear, existential insecurity, loneliness, boredom and emptiness, and profound mental anxiety (Sadeghi Fasaei and Erfan Manesh, 1394: 58-60). Modernity, after "disenchanted" from meaning and religion, replaced alternatives to keep the individual in the social system. Initially, Western social thinkers introduced positivist science and thought as the only correct intellectual knowledge to guarantee human salvation and happiness and avoid individual and social suffering (Benton and Craib, 1386: 34-37). Also, the professionalism and division of labour based on a secularist and humanist perspective placed on modern Western human thought (Durkheim, 1392: 238).

The increasing growth of individualism, instrumental rationality, accounting spirit, utilitarianism, profit and pleasure originality caused crises and social anomalies to appear gradually, one after another, in human life (Gardner, 1386). Those caused Georg Simmel to speak of the cultural tragedy of the West. Modernity left the individual to his own devices, gave him freedom of mental and physical movement, and connected the subject and object. Through monetary economics, the qualitative nature of things lost its importance. People ignored values that they could not measure with money. The essence and meaning of life consistently escaped people. It contributed to the rational and calculating nature of modernity. Therefore, multiple objects or qualities were measurable against a single criterion (i.e., money) (Simmel, 1373: 164-168). The novel "Tuesdays with Murrie" by Mitch Albom is one of the leading mystical-educational novels that has been translated into various languages. The set of thoughts and structure of Molavi's thought also constitutes a critique of human life processes and emphasises mystical categories. The main issue of the present study is the discovery and unveiling of those common categories between the literary products of the two cultures and the nation.

Research Question(s)

How have they subconsciously achieved similar versions by sharing institutional needs such as the desire for truth-seeking, understanding the existence mystery, discovering who, human status and mission, finding ways to reduce the suffering of life, and so on?

2. Literature Review

Despite the similar capacities between the novels of Tuesdays with Morrie and Molavi's Masnavi, they have not been criticised with a comparative approach. However, the subject of mystical manner and inner human needs has been considered by the following articles:

Hashemian and Neisi (1396: 297-325) in "Redefining the subject of the manner in fiction in the book Tuesdays with Murrie by Mitch Album" with a descriptive-library method, have investigated the manner in the fiction of the classical and modern period. While describing and analysing the words old age, awakening, manner and awareness, the authors concluded that mystical manner in the contemporary world does not occur in monastery, convents and priory. Anyone anywhere in the universe can identify with the story's main character and accept the course of the event while being united with his soul. The basis of analysis in this study is only manner and old age.

Moradi and Chalak (1394) in "Unknown Valley: A Study of the King and the Maid Story Symbols through its Adaptation to the Stories of Sheikh Sanan and Siddhartha and the Molana Life Story," have studied the manner in traditional and modern mysticism. They believe that one must endure the hardships and sufferings of the world to unite with the beloved.

Hatami and Nasr Esfahani (1389) in "Language of Signs: A Study of the Symbolic Ideas of the Alchemist and Comparison with the Manifestations of Islamic Mysticism and Sufism" have compared issues such as self-knowledge, manner, ontology, etc., in Alchemist with Islamic mysticism. They concluded that the teachings of Islamic mysticism had influenced the Alchemist novel in the mystical stages and manner.

It is noteworthy that no comparative study has been conducted on comparing the novel Tuesdays with Morrie and Molavi's Masnavi. According to the preliminaries mentioned above, this research seeks a comparative analysis of these two works with an innovative aspect.

3. Methodology

Comparative analysis as a qualitative approach is one of the insight sources in all branches of humanities studies. Its philosophy is that truth is manifested in the whole world, history, society and nature. With the descriptive-comparative method, the present study has chosen the novel Tuesdays with Morrie and Molavi's Masnavi. Find and hide are common aspects of human existential and epistemological philosophy in the two works. It should be noted that the purpose of this study is not

to prove the effectiveness of *Mitch Album* by Molavi. Unlike researchers who introduce adaptation and direct effectiveness as the basis and criteria in comparative research, these criteria belong to the adaptive literature and are not comparative.

Such criteria caused limitations and prohibitions, which, for example, make the primary purpose of the present study, i.e. observation and reminding sources of one's intellectual-cultural resources, leaves incompetent and unsuccessful in the mirror of the achievements of the other.

4. Results

The present study aimed to identify the content and thematic analysis of “*Tuesdays with Murrie*” and “*Manavi's Masnavi Ma'navi*” according to the current crisis-making contexts in human life. Affected by the spread of despair, frustration, lack of purpose, paying to fleeting desires, etc., the crisis-making situation has been strengthened in different dimensions and levels of human beings. Each of the scholars, writers and philosophers have tried to offer a way out of the current situation. In two works, *Tuesdays with Murrie* and *Masnavi Manavi*, these issues have been proposed severely, and solutions have been presented to free human beings from life crises until they reach peace. The central theme of *Tuesdays with Murrie* is understanding the meaning of life and not missing opportunities. During the fourteen Tuesdays that Mitch meets Murrie, he learns many lessons about life. While taking a critical stance, he emphasises with a liberating view in various places in his work that modern man has neglected spirituality and self-knowledge regarding the many problems in material issues. A human with his self-awareness and knowledge reaches peace. Paying attention to death and death-thinking is one of the most important ways to achieve peace and understand life's meaning. Death-thinking makes life meaningful. Molavi in *Masnavi Manavi*, using the capacity of narrative expression and in symbolic and allegorical forms, has proposed the mentioned issues in the totality of his thoughts and works. He believes that human beings, considering the distance from the inherent identity of their existence, have anxiety and constant restlessness in different areas of life. The way out of the current situation is to return to the original essence of human beings through mystical attitudes.

Interestingly, despite the differences in worldview and time and place position of (*Tuesdays with Murrie* and the *Masnavi Ma'navi*), the themes of the two works had much contextual and cultural similarity.

We can go beyond the anxious state and restlessness of meaning in human life with their teachings. The following are the most critical commonalities of these two important mystical-educational works:

1. Emphasis on mystical manner and efforts to optimally change the negative situation in life;
2. Emphasis on the fate and occurrence of the status quo as a result of human action;
3. Explore the past and present to understand the meaning of life and emphasise the principle that death is not just the end of life; instead, it is the beginning of eternal life and the immortality of the human soul;
4. Emphasis on cosmic human-oriented correspondence and interaction, the love-oriented of creation, the universal language of signs, to make the most of time and the necessity of the follower and the traveller, the need of old age and guidance, the being journey of life and the condition of harmony with destiny;
5. Denial of over-reliance on human intellect, over-drowning of human beings in the trap of the material world and their inability to solve their spiritual crises;
6. The distance of human beings from love and spiritual peace regarding the being caught in the trap of materialism;
7. Emphasis on the role of love in the immortality of life;
8. Emphasis on equilibrium and contentment as the most critical missing links of modern man;
9. Focus on heartfelt faith and belief in God; Sincerity and oneness and purification of the heart from the pollutions of this unstable world and liberation from attachments, happiness, spouse and family, trust, companionship with righteousness, truth, good fiction and focus on good life phenomena, forgiveness, Satisfaction and travel.

References

- Album, Mitch.(1393) Tuesdays with Murrie; Translated by Mandana Ghahramanlou; Thirteenth edition; Tehran: Ghatreh Publishing.
- Ali Hosseini, Ali; Ghaemi, Fahimeh; Ebrahimi, Ali.(1396) "Study of Comparative Method in Philosophical-Political Studies." Journal of Epistemological Studies at Islamic University. Vol.21, no.70, pp. 105-126.
- Alston, Pierre and Milton Yinger, and Muhammad Lenghausen.(1379) Religion and New Perspectives. Translated by Gholam Hossein Tavakoli. Qom: Islamic Propaganda Office.
- Benton, Ted and Yan, Craib.(1386) Philosophy of Social Sciences: Philosophical Foundations of Social Thought. Translation: Shahnaz Masmaparast and Mahmoud Mottahed. Tehran: Agah Publishing.
- Durkheim, Emile.(1392) About the division of labour. Translated by Baqir Parham. Tehran: Markaz.

- Ebadi, Karam.(1394) "Study of the causes and contexts of peace in Masnavi." Journal of Literature and Language, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman. Vol.18, no.37, pp. 189-211.
- Felix, Uwe.(1388) Introduction to qualitative research methods. Translated by Hadi Jalili. Tehran: Ney Publishing.
- Forum, Eric.(1380) Revolution of Hope. Translated by Majid Roshangar. Third Edition. Tehran: Morvarid.
- Ghaffari Hashjin, Zahed; Beiginia, Abdolreza; Tasmim Ghatei, Akram.(1389) "Factors affecting the political participation of political science and technical students at the University of Tehran." Political knowledge; Vol.6, no.2, pp.207-24.
- Ghobadi, Hossein Ali; Mostafa Gorji.(1387) "Molavi's universal messages for human beings today." Mystical studies. No. 8, pp. 101-124.
- Giddens, Anthony.(1392) Modernisation of society and personal identity in the new age. Translated by Nasser Movafaghian. Tehran: Ney Publishing.
- Guarder, William.(1386) War against the family. Translated by Masoumeh Mohammadi. Tehran: Office of Women Studies and Research.
- Hafiz, Shamsuddin Muhammad.(1379) Divan of Hafez Shirazi; Edited by Muhammad Qazvini and Qasem Ghani; First Edition; Tehran: Jahan-e-Danesh Publishing Institute.
- Hashemian, Leila; Nasrin Neisi.(1396) "Redefining the Category of Manner in Fiction by Looking at Mitch Albem's Tuesdays with Murrie." Journal of Mystical Literature and Mythology. Vol.13, no.48, pp.297-325.
- Hatami, Hafez and Muhammad Reza Nasr Isfahani.(1389) "Language of Signs: A Study of the Symbolic Ideas of the Alchemist and Comparison with the Manifestations of Islamic Mysticism and Sufism." Journal of Mystical Literature and Mythology. Vol.6, no.18, pp. 33-63.
- Little, Daniel;(1385) Explanation in Social Sciences: An Introduction to the Philosophy of Social Science. Translated by Abdul Karim Soroush. Tehran: Serat Cultural Institute.
- Molavi, Jalaluddin Muhammad.(1363) Kolliyyat Shams Tabrizi. Edited by Badi' al-Zaman Forouzanfar. Tenth edition. Tehran: Amirkabir.
- Molavi, Jalaluddin Muhammad.(1374) Masnavi Ma'navi. Edited by Nicholson. Second Edition. Tehran: Pajohesh Publications.
- Moradi, Ayyub; Sara Chalak.(1394) "The Unknown Valley: A Study of the King and Maiden's Story Symbols through its adaptation to the stories of Sheikh Sanan and Siddhartha and the life story of Molana." Old Persian Literature. Vol.6, no.3, pp. 1-20.
- Ragin, Charles C.(1994) Constructing Social Research: The Unity and Diversity of Method. California: Pine Forge Press.
- Saadi, Mosleh Ibn Abdullah.(1389) Kolliyyat Saadi; By Muhammad Ali Foroughi. Edition 15, Tehran: Amirkabir.
- Sadeghi Fasaee, Soheila; Erfan Manesh, Iman.(1394) "Representation of the Meaning Crisis and Family in Gonzalez Inarito's Films." World Media Magazine; No. 1, pp. 57-72.
- Simmel, Georg.(1373) "Money in Modern Culture." Arghanoon. Translated by Yousef Abazari. No. 3, pp. 325-338.

تحلیل تطبیقی ظرفیتهای همسان رمان

«سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

دکتر سید علی سراج *

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۹/۱۱/۱۵

چکیده

بروز نسبیت انگاری معرفتی در قالب آنومیهای اجتماعی و مسائلی چون ناهنجاریها و بحرانهای عاطفی و هویتی، تزلزل و سرخوردگیهای روانی، نتیجه مبنا قرار گرفتن جریان مدرنیته و حاکمیت پارادایم پوزیتویسم است. این موارد به عنوان مسائل حیاتی زندگی بشری در برهه‌های مختلف مورد توجه بوده است که مصداقهای آن را می‌توان در دو اثر سه‌شنبه‌ها با موری و مثنوی مولوی مشاهده کرد. رمان سه‌شنبه‌ها با موری یکی از آثار قابل توجه دنیای غرب بر مسئله گرفتاری دائم بشریت در دام مادیت و غفلت از خودشناسی (عشق و مهرورزی، مرگ، معنویت و آگاهی و...) تأکید کرده است. همین موارد به گونه‌ای دیگر در مجموعه آثار مولوی به طور اخص، مثنوی معنوی مورد توجه است. پژوهش می‌کوشد با روش تحلیل تطبیقی، مبتنی بر مکتب امریکایی به تجزیه و تحلیل محتوای این دو اثر و ارائه راهکارهای مطلوب به منظور برونرفت از وضعیت حاکم بر زندگی انسانها دست یابد. یافته‌های تحقیق حاکی است که وجه غالب هردو اثر، مطرح کردن بحران گرفتاری بشریت در دام عالم مادی است. تمایز دو اثر را می‌توان در تأکید مولوی بر فراتر رفتن از عوامل مادی و تکیه بر هستی‌شناسی عرفان اسلامی اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: مثنوی مولوی، میچ آل‌بوم، سه‌شنبه‌ها با موری، از خودبیگانی، عشق، مرگ.

۱. مقدمه

انقلاب‌های علمی و تحولات صنعتی دوران مدرن، اگرچه پیشرفتهای اساسی در حوزه علم و فناوری به ارمغان آورده، باعث شده انسان امروزی به نوعی دچار بحرانهای روحی نظیر ترس و اضطراب و ناامنی وجودی، تنهایی، احساس پوچی و خلأ و اضطرابهای عمیق روحی شود (صادقی فسایی و عرفان منش، ۱۳۹۴: ۵۸-۶۰). مدرنیته پس از «افسون زدایی» از معنا و دین به‌منظور نگهداشتن فرد در نظام اجتماعی، بدیل‌هایی را جایگزین کرد. در ابتدا، متفکران اجتماعی غرب، علم و تفکرات پوزیتیویستی را یگانه معرفت صحیح فکری معرفی کردند که می‌تواند رستگاری و سعادت انسان را تضمین کند و از مصائب فردی و اجتماعی بکاهد (بتون و کرایب، ۱۳۸۶: ۳۴-۳۷). همچنین، مطرح‌شدن تخصص‌گرایی و مقوله تقسیم‌کار بود که بر مبنای نگاهی سکولاریستی و اومانیستی در دستور کار اندیشه‌های مدرن انسان غرب قرار گرفت (دورکیم، ۱۳۹۲: ۲۳۸). رشد فزاینده فردگرایی، عقلانیت ابزاری، روحیه حسابگری، منفعت‌طلبی، اصالت سود و اصالت لذت باعث شد تا بتدریج، بحرانها و ناهنجاریهای اجتماعی یکی پس از دیگری خود را در زندگی بشر نمایان کند (گاردنر، ۱۳۸۶). همین مقولات باعث شد تا گئورگ زیمل صحبت از تراژدی فرهنگی غرب کند؛ بدین صورت که بتدریج و همزمان با شکل‌گیری دنیای اجتماعی مدرن با پذیرفته شدن پول در مبادلات تجاری و گسترش روزافزون آن، ابعاد زندگی اجتماعی و شخصی تحت تأثیر قرار گرفت. مدرنیته، فرد را به حال خود واگذاشت و به آن آزادی حرکت ذهنی و جسمانی بخشید. مدرنیته، سوژه و ابژه را به هم وابسته کرد. از رهگذر اقتصاد پولی، سرشت کیفی اشیا اهمیت خود را از دست داد. افراد ارزشهایی را نادیده گرفتند که نمی‌توانستند با پول بسنجند. جوهر و معنای زندگی پی‌درپی از دست مردم گریخت. این امر به سرشت عقلانی و محاسبه‌گر مدرنیته یاری رساند. بنابراین، ابژه‌ها یا کیفیات متکثر در برابر معیاری واحد (یعنی پول) سنجش پذیر شد (زیمل ۱۳۷۳: ۱۶۴-۱۶۸). گیدنز برای توصیف ویژگیهای دنیای اجتماعی در مقطع کنونی صحبت از مدرنیته متأخر می‌کند؛ بدین صورت که مدرنیته تغییراتی ریشه‌ای در کیفیت زندگی روزمره انسانها پدید آورده، و سنت، زندگی را در محدوده راه‌هایی از پیش تعیین‌شده به جریان و در خصوصی‌ترین وجوه تجربیات آنها اثر گذاشته است (گیدنز، ۱۳۹۲: ۵۳-۵۵، به نقل از صادقی فسایی، و عرفان منش، ۱۳۹۴: ۶۰-۶۲). رمان سه شنبه‌ها با موری اثر میچ آلبوم از رمانهای

تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

برجسته عرفانی- تعلیمی است که تاکنون به زبانهای مختلفی ترجمه شده است. همچنین مجموعه تفکرات و ساختار اندیشه مولوی را نیز نقد روشهای حاکم بر زندگی بشریت و تأکید بر مقولات عرفانی تشکیل می‌دهد.

این پژوهش به فراخور نامش در پی کشف و رونمایی آن دسته از مقولات مشترک میان محصولات ادبی دو فرهنگ و ملت است که به دلیل اشتراک نیازهای نهادینه مانند میل به حقیقت‌جویی، درک راز هستی، کشف کیستی، جایگاه و مأموریت انسان، یافتن راه‌های کاستن از درد و رنج مصایب حیات و... ناخودآگاه به نسخه‌هایی همسان دست یافته‌اند. به‌رغم ظرفیتهای همسان بین رمان سه‌شنبه‌های با موری و مثنوی مولوی، تاکنون با رویکرد تطبیقی نقد و بررسی نشده؛ اما موضوع سلوک عرفانی و نیازهای درونی انسان محل تأمل و توجه مقالاتی به شرح ذیل بوده است:

هاشمیان و نیسی (۱۳۹۶: ۲۹۷-۳۲۵) در پژوهش خود با عنوان «بازتعریف مقوله سلوک در ادبیات داستانی با نگاهی به کتاب سه‌شنبه‌ها با موری اثر میچ آل‌بوم» با روش توصیفی- کتابخانه‌ای به مقوله سیر و سلوک در ادبیات داستانی دوران کلاسیک و مدرن پرداخته‌اند. نویسندگان ضمن توصیف و تحلیل واژه‌های پیر، بیداری، سلوک و آگاهی به این نتیجه رسیدند که سیر و سلوک عرفانی در دنیای معاصر در خانقاه و صومعه و دیر اتفاق نمی‌افتد. هر شخصی در هر کجای گیتی می‌تواند با شخصیت اصلی داستان همذات‌پنداری کند و روند کارها را در عین یگانگی از بن جان بپذیرد.

مبنا و محور بررسی در این اثر صرفاً سیر و سلوک و پیر است.

مرادی و چالاک (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «وادی مجهول: بررسی نمادهای حکایت شاه و کنیزک از رهگذر تطبیق آن با داستانهای شیخ صنعان و سیدارتا و داستان زندگی مولانا»، به بررسی سیر و سلوک در عرفانهای سنتی و مدرن پرداخته، و معتقدند برای رسیدن به وصال باید رنج و سختی‌های مصائب دنیا را تحمل کرد تا به وصال رسید.

حاتمی و نصر اصفهانی (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «زبان نشانه‌ها: بررسی انگاره‌های نمادین کیمیاگر و مقایسه با نموده‌های عرفان و تصوف اسلامی» به مقایسه مواردی نظیر خودشناسی، سیر و سلوک، هستی‌شناسی و... در کیمیاگر با عرفان اسلامی پرداخته، و به این نتیجه رسیده‌اند که رمان کیمیاگر در مراحل عرفانی و سیر و سلوک از آموزه‌های عرفان اسلامی تأثیر پذیرفته است.

همان گونه که مشاهده شد تاکنون پژوهشی با رویکرد تطبیقی در زمینه مقایسهٔ رمان سه‌شنبه‌ها با موری و مثنوی مولوی انجام نشده است. با توجه به این، پژوهش در پی تحلیل تطبیقی این دو اثر است و کاملاً جنبهٔ نوآورانه دارد.

۲. روش تحقیق

تحلیل تطبیقی به‌عنوان رویکردی کیفی یکی از منابع معرفتی در تمامی شاخه‌های مطالعات علوم انسانی، و براین فلسفه مبتنی است که حقیقت در کل جهان، تاریخ، جامعه و طبیعت متجلی است. علاوه‌بر توصیف و تبیین همانندیها و تفاوتها، شرایط و پیامدهای واحدهای اجتماعی کلان و بزرگ‌مقیاس همچون ملتها، جوامع و کشورها را مورد مطالعه قرار می‌دهد (راگین، ۱۹۹۴: ۱۰۶، به‌نقل از علی‌حسینی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۰۶). در همین چارچوب است که بسیاری از علما معتقد بودند که روش مقایسه‌ای می‌تواند جنبه‌ها، مسائل و مفاهیم مختلف یک موضوع را در برگیرد و موجب افزایش شناخت از اندیشه‌ها و قانونمندی حاکم از طریق بررسی مبانی آنها شود (علی‌حسینی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۰۶)؛ همچنین می‌تواند پیوسته برای آینده طرح مسئله کند و داده‌های ذهنی جدیدی را به وجود بیاورد.

درنتیجه روش تطبیقی روش کشف اشتراکها و افتراقها در میان واقعیتها و فرایندهای اجتماعی و فرهنگی و انسانی در فضاهای زمانی و مکانی مختلف است (لیتل، ۱۳۷۳: ۶۵، غفاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۴ و ۵۵). دراین روش، جوامع، فرهنگها و مجموعه‌های گوناگونی در حکم موردهای مطالعه به‌منظور درک و شناخت الگوهای معین حاکم بر حیات اجتماعی بررسی می‌شود و منظور از مورد را در کلیت و با همه پیچیدگیهایش مشاهده نمی‌کند؛ بلکه موردهای متعددی را از جنبه‌های خاصی مدنظر قرار می‌دهد (فلیک، ۱۳۸۸: ۱۵۷). محورهای مهم درروش تحلیل تطبیقی و بررسی مسائل ادبی و عرفانی در پژوهش در شکل ذیل نشان داده‌شده است:

تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

در این پژوهش با روش توصیفی-تطبیقی، رمان سه شنبه‌ها با موری و مثنوی مولوی گزینش شده که پیدا و پنهان، وجوه مشترکی از فلسفه وجودی و معرفتی انسان در آنها مطرح است. یادآور می‌شود که هدف این تحقیق، اثبات اثرپذیری میچ آلبوم از مولوی نیست و هم چنین بر خلاف محققانی که اساس و معیار در تحقیقات تطبیقی را اقتباس و اثرپذیری مستقیم معرفی می‌کنند، این موازین را به ادبیات اقتباسی و نه تطبیقی متعلق دانسته، چنین ملاک‌هایی را موجب محدودیتها و ممنوعیتهایی می‌داند که برای نمونه هدف اصلی تحقیق یعنی تماشا و تذکار منابع ذخار فکری-فرهنگی خود را در آینه دستاوردهای دیگران ناکار و ناکام می‌گذارد.

۳. مفهوم‌شناسی پژوهش

۳-۱ معرفی آثار

الف) رمان سه شنبه‌ها با موری: سه شنبه‌ها با موری اثر میچ آلبوم از رمانهای پرفروش نیویورک تایمز است که تاکنون به بیش از چهل زبان ترجمه شده است. از روی این کتاب فیلمی نیز تهیه شده، و در ایران به نمایش درآمده است.

خلاصه رمان از این قرار است که میچ، که در زمان دانش‌آموختگی خود با استادش موری قرار می‌گذارد که همیشه ارتباطش را با او حفظ کند به دلیل گرفتاریهای روزمره از استادش بی‌خبر است تا اینکه در واپسین سالهای زندگی استادش به طور اتفاقی از طریق تلویزیون متوجه بیماری استاد می‌شود. میچ با یادآوری خاطرات استاد در دوران تحصیل تصمیم می‌گیرد به دیدار موری برود. وی پس از اولین دیدار، هر سه شنبه موری را می‌بیند. سه شنبه‌های ملاقات میچ و موری، زمینه‌ساز بهره‌مندی دوباره میچ از سخنان استادش می‌شود که درباره موضوعاتی مانند پیری، ازدواج، جامعه، خانواده، پول، مرگ و معنای متعدد زندگی سخن می‌گوید. موری از میچ می‌خواهد هر آنچه از او در این چهارده سه شنبه آموخته است در قالب یک مقاله بنویسد و حاصل آموخته‌های میچ از موری، رمان تقریباً سیصد صفحه‌ای «سه شنبه‌ها با موری: مرد پیر، مرد جوان و بزرگ‌ترین درس زندگی» است (آلبوم، ۱۳۹۳).

ب) مثنوی مولوی: یکی از شخصیت‌های برجسته در عرصه هنر، فرهنگ و ادبیات جهانی، که در احیا و غنای فرهنگ جهان اسلام و ایران و حتی فرهنگ بشری نقشی

برجسته دارد، و بی‌تردید جلال الدین محمد بلخی مشهور به مولوی است که با توجه به گفتار و میزان اهمیت و تأثیرگذاری در فرهنگ و ادب فارسی یکی از آبای کم‌نظیر انسانیت و روح انسان است. او به شواهد آثارش یکی از شخصیت‌های ماندگار جهان بشری و یکی از معدود شخصیت‌هایی است که در احیای فرهنگ بشری نقشی انکارناپذیری داشته است.

نکته مهم و حیاتی این است که مولوی قرائتی نو از جهان و خوانشی تازه از انسان عرضه کرد که او را برای دوره‌ها، زمان و مکانهای مختلف جاودانه ساخته است. به همین دلیل او طایر ملکوتی و فرشته آسمانی و زبده مردان کامل روحانی است که به همه جهان بشریت متعلق است. مهمترین اثر مولوی، مثنوی شریف است که شش دفتر و حدود بیست و شش هزار بیت دارد. مولوی در مثنوی مسائل مهم عرفانی، تعلیمی، دینی و اخلاقی را مطرح کرده است.

۳-۲ گفتمان غالب و درونمایه آثار

همان‌گونه که از عنوان کتاب پیداست، موضوع و درونمایه اصلی رمان سه‌شنبه‌ها با موری، آموزه‌ها، مضمونهای اخلاقی و انسانشناسی است که مرد جوان (میچ آلبوم) از مرد پیر (موری، استادش) می‌آموزد.

رمان، داستان واقعی دربارهٔ مبارزه «شوارتز موری» با بیماری لاعلاج ای.ال.اس است که بتدریج اعضا و جوارح اصلی بدن را از کار می‌اندازد و باعث مرگ سلولی بافتها و ماهیچه‌ها می‌شود. موری، که مرگ را پذیرفته است، می‌خواهد در واپسین روزهای زندگی به کمال انسانی برسد. خورشید و تابش آن، رنگ یاس بنفش داخل گلدان، غذا، خواندن روزنامه، ملاقاتهای دوستان و روزنامه نگاران، همه به نوعی او را به وجد می‌آورد و زمینه‌ای می‌شود که به زندگی متفاوت نگاه کند.

درونمایه اصلی رمان، «درک معنای زندگی» است. در این اثر بین گذشته، حال و آینده پیوندی برقرار می‌شود تا انسان با کندوکاو در گذشته و حال به درک معنای زندگی دست یابد. جهان امروز به دلیل غرق شدن بیش از حد در دادم فناوری و مادیات از حل بحرانهای روحی‌خویش ناتوان است. ترس و اضطراب و ناامنی وجودی، احساس پوچی و خلأ و اضطرابهای عمیق روحی، بحرانهای وجودی انسان مدرن است که مادیات نمی‌تواند آن را حل کند. تکیه بیش از حد بر عقل و خرد انسانی

تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

در دنیای جدید، سبب شده است انسانها از نیازهای روحی و معنوی خود غافل بمانند و به گمان اینکه با همین عقل جزوی می‌توان به شناخت و آرامش و سعادت دست یافت از شناخت عمیقترین و اساسی‌ترین ابعاد وجودی خویش غافل شوند. این مهمترین موضوعی است که موری به شاگردش میچ آلبوم یادآور می‌شود. در واقع تمرکز اصلی داستان بر محور از دست ندادن فرصتهاست.

کتاب به صورت واقعی و با شیوه روایت اول شخص به توصیف بحرانا و مشکلات دنیای امروز از زبان موری می‌پردازد که برای آن راه‌حلهایی نیز ارائه شده است که در ادبیات عرفانی و تعلیمی فارسی سابقه‌ای دیرین دارد.

آلبوم معتقد است هرچند در قیل و قال مدرسه، چیزهای زیادی یاد گرفته بود، ولی درسهای اصلی را، که همیشه پنهان مانده بود، یاد نگرفته است و استاد تازه این درسها را به او یاد داد. «آن روز در پرواز برگشت، فهرستی جمع و جور روی کاغذ یادداشتی زرد نوشتم. عناوین موضوعات و سؤالاتی که به نوعی گریبانگیر همه ماست؛ از خوشبختی و بچه‌دار شدن گرفته تا پیری و مرگ. درست است که میلیونها کتاب خودیاری در رابطه با سؤالات من وجود دارد، درست است که هزاران کانال تلویزیونی در مورد این طور مسائل وجود دارد، درست است که جلسات مشاوره ساعتی نود دلار وجود دارد، هنوز کلی سؤال بی‌جواب داریم؛ پرسش‌هایی بدون جواب روشن و آشکار. تو نمی‌دانی رعایت حال دیگران را بکنی یا رعایت حال خودت و کودک درونت را. سنتی باشی یا روشنفکر- اگر سنت، دیگر برایت کاربرد ندارد و به درد نمی‌خورد، دنبال موفقیت بروی یا ساده‌گویی؛ نه بگویی یا بله» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۰۱). گویا بهترین کتاب، کانال تلویزیونی و استاد، موری است که در آخرین کلاس، همه چیز را به شاگردش یاد می‌دهد.

«آخرین کلاس زندگی استاد قدیمی من هفته‌ای یک روز در منزلش برگزار می‌شد، کنار پنجره اتاق مطالعه تا قادر به دیدن گیاه گرمسیری کوچکی به نام بامیه باشد. گیاهی که برگهای صورتیش در حال ریزش طبیعی بود. زمان کلاس سه شنبه‌ها بود؛ بعد از صرف صبحانه و موضوع کلاس، مفهوم زندگی (هستی‌شناسی). آموزش از طریق انتقال تجربه صورت می‌گرفت. نیازی به کتاب نبود. هنوز درسهای بسیاری از نظر پنهان مانده بود؛ درسهای همچون عشق، کار، جامعه، خانواده، کهنسالی، بخشش و سرانجام

مرگ» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۵ و ۲۶).

بنابراین موری هنگام تدریس این درسها به آلبوم خاطرنشان می‌کند که تا می‌توانیم به هم مهر بورزیم و بدانیم که مرگ فرا خواهد رسید؛ ما باید زنده بمانیم؛ مرگ جسم ما را در هم می‌ریزد؛ اما روح ما را هرگز نمی‌تواند از کسانی بگیرد که دوستشان داریم و دوستان دارند (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۳۵).

مولوی نیز در مثنوی و در متن تجربیات درونی و عرفانی یعنی آزموده کردن در فضای روح و جوهره شخصیت آدمی به واکاوی موضوعات مختلفی پرداخته است. در بینش مولوی، جزئی‌نگری و توجه به امکانات محدود دنیوی نه تنها انسان را به سعادت نمی‌رساند، بلکه مانع رسیدن انسان به سرمنزله حقیقی است. کلام مولوی در مثنوی در بر دارنده پیامهای اخلاقی، اجتماعی، و انسانی بلند و متعالی است که هنوز هم پس از گذشت قرن‌ها برای حل مشکلات فردی و جمعی بشر سخنی تازه دارد و راهگشاست. مولوی با اشراف به مجموعه وجودی انسان معتقد است مهمترین مشکلات و منشأ اصلی همه بیماریها، بیگانگی انسان از خود و دلبستگی به ماده است که در موارد ذیل خلاصه می‌شود:

۱. پناه بردن به شهرت و شهرت‌طلبی برای جبران خلأ هویت و شخصیتی خویش
۲. خودشیفتگی و اشتغال به خود ۳. پناه بردن به دوراندیشی‌های بلفضولانه شیطانی ۴. مستی و فراموشی خویش ۵. پناه بردن به لفاظی و خوش‌سخنی ۶. کار و اشتغال ۷. زیستن به خاطر دیگران و کسب محبوبیت (قبادی و گرجی، ۱۳۸۷: ۱۰۷ و ۱۰۸).

۴. یافته‌های تحلیلی پژوهش

همان‌گونه که نویسنده نیز اشاره کرده است در رمان سه‌شنبه‌ها با موری، موضوعات و سؤالاتی مطرح می‌شود که انسان امروزی به دلیل گرفتاری دائم در کار و مادیات از آنها غافل شده است. «خودشناسی، عشق و مهرورزی، مرگ، معنویت و آگاهی» از مهمترین موضوعات و سؤالات است.

راه‌آهن ایستاده بود. به صدای سوت قطار مرگ گوش می‌کرد و از مسائل مهم زندگی خبر داشت. من عاشق این شفافیت و یکرنگی بودم و مطمئن بودم هر روح پریشان و تحت شکنجه‌ای هم عاشق این شفافیت است. موری همیشه می‌گفت:
از من سؤال کن!

من نیز به همین دلیل فهرست زیر را تنظیم کردم:
مرگ، ترس، پیری، حرص و طمع، ازدواج، خانواده، بخشش، زندگی معنا دار»
(آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۰۱ و ۱۰۲).

موضوعات در چهارده سه‌شنبه دیدار میچ و موری به شرح ذیل بیان شده است:
«سه‌شنبه اول: جهان // سه‌شنبه دوم: دلسوزی به حال خود // سه‌شنبه سوم:
افسوسها و حسرتها // سه‌شنبه چهارم: مرگ // سه‌شنبه پنجم: خانواده // سه‌شنبه ششم:
احساسات // سه‌شنبه هفتم: ترس از پیری // سه‌شنبه هشتم: پول // سه‌شنبه نهم: زنده
نگهداشتن عشق // سه‌شنبه دهم: ازدواج // سه‌شنبه یازدهم: آداب و سنتها // سه‌شنبه
دوازدهم: بخشش // سه‌شنبه سیزدهم: روز آرمانی // سه‌شنبه چهاردهم: خدائگهار»
(آلبوم، ۱۳۹۳).

در این بخش به تطبیق مهمترین سؤالات رمان «سه‌شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی
پرداخته می‌شود تا مشخص شود چه پاسخهایی به این سؤالات داده می‌شود که
مهمترین بحرانهای جهان امروز است.

۱. نقد مادیگرایی

هرچند علمگرایی، عقلگرایی، انسانگرایی، فردگرایی، سکولاریسم، مهمترین مؤلفه‌های
دنیای مدرن است، شالوده اصلی طرح مدرنیته را می‌توان مادیگرایی، منفعت‌محوری و
مصرفگرایی در نظر گرفت که در اثر نهادینگی این سبک زندگی، انسان از خود بیگانه و
بسان شیئی در آمده که دائماً در حال کار و تلاش است و حیات و کمال خود را در
گرو اهتمام ورزیدن به مسائل مادی در نظر گرفته است. در چنین وضعیتی هر فردی
سعی می‌کند در به دست آوردن امکانات بیشتر برای خود، حتی سلامت جسمی و
روحی خود را به خطر اندازد تا به لذت و منافع بیشتری دست یابد به طوری که به گفته
اندیشمندان، انسان به «سطح زیانبار مصرف» رسیده است. همان تمثیلی که سعدی
معتقد است روح از لاغری (بی‌توجهی به آرامش روحی و معنوی) در حال مرگ
است و تو در اندیشه پروردن جسم و مال‌اندوزی هستی:

همی میردت عیسی از لاغری تو در بند آنی که خر پروری

(سعدی، ۱۳۸۹: ۳۳۴)

هدف «مصرف هر چه بیشتر»، رفتاری آزمندانه پدید می‌آورد که از رهگذر آن، فرد

نه تنها مایل است نیازهای مشروعش را برآورده سازد، بلکه در رؤیای هوسها و ارضای نیازهایی به سر خواهد برد که میل دارد بی‌انتها باشد (فروم، ۱۳۸۰: ۲۱۳). این موضوع هم در ادب عرفانی - تعلیمی فارسی و هم در رمان سه شنبه‌ها با موری بحث شده است که گرفتاری در دام مادیات و حرص و طمع برای زندگی مصرف‌گرا، باعث شده است انسان از معنویت، آرامش و خودشناسی فاصله بگیرد. در یکی از سه شنبه‌ها موری به شاگردش می‌گوید:

ما بشدت گرفتار منیت، خودبینی و خودخواهی شده‌ایم؛ شغل، خانواده، پول کافی، وام، اتومبیل جدید، تعمیر شوفاژ خراب و ... درگیر میلیون‌ها کار کوچولو شده‌ایم؛ آن هم فقط برای ادامه دادن زندگی و رفتن به سمت جلو. عادت نداریم لحظه‌ای بایستیم؛ پشت سرمان را نگاه کنیم؛ زندگیمان را ببینیم و به خودمان بگوییم زندگی فقط همین است؟ کل چیزی که می‌خواهم، فقط همین است؟ آیا این وسط چیزی گم نشده است؟ (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۰۰)

پس طمع کورت کند نیکو بدان بر تو پوشاند یقین را بی‌گمان
حق تو را باطل نماید از طمع در تو صد کوری فزاید از طمع
از طمع بیزار شو چون راستان تا نهی پا بر سر آن آستان
(مولوی، ۱۳۷۴: ۳۴۶)

گرفتاری انسان در دام نیازهای مادی و رفاه‌طلبی، باعث شده است آرامش روحی و درونی از انسان سلب شود.

آوارگی روحی، تحیر، احساس بی‌پناهی، احساس پوچی و افسردگی و تنهایی که اینها به نوبه خود، معلول فشارهایی است که پیشرفت صنعت و تغییر و تبدلات عمیقی که در پی آن در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی ایجاد شده به وجود آمده است (آلستون و دیگران، ۱۳۷۹: ۲۳).

آلبوم معتقد است گرفتاری در دام مادیات، باعث شده است انسان از عشق و آرامش روحی دور شود و تنها راه رسیدن به آرامش و عشق، این است که کمتر در دام مادیات اسیر باشی.

در کل زندگی‌م هر جا رفتم، انسانهای زیادی را دیدم که خواهان به دست آوردن کالای جدید بودند؛ خواهان خرید اتومبیل جدید. اسباب و اثاثیه جدید، آخرین مدل اسباب بازی و تازه، بعد هم می‌خواهند در موردش با تو حرف بزنند: حدس

بزن چی خریدم؟

این افراد بشدت تشنه عشقند؛ اما به جای به دست آوردن خود عشق، جایگزین‌هایی برایش تعیین کرده‌اند. آنها مادیات را در آغوش کشیده‌اند با این امید و انتظار که مادیات هم آنها را در آغوش بکشد؛ اما زهی خیال باطل! نمی‌توانی اشیای مادی را جایگزین عشق، مهر و محبت و صمیمیت و رفاقت کنی (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۷۳).

در نظر مولوی نیز راه آزادی و آرامش، این است که از بند مادیات رها شوی و در دام مادیات نباشی:

بند بگسل باش آزاد ای پسر چند باشی بند سیم و بند زر
(مولوی، ۱۳۷۴: ۵-۶)

مولوی، جای دیگر حرص و طمع را به خزان تشبیه کرده است که هیچ خرمی و نشاطی ندارد:

حرص خزانست و قناعت بهار نیست جهان را ز خزان خرمی
(مولوی، ۱۳۶۳، غزل ۳۱۷۸)

در نظر آلبوم آنچه انسان را اسیر مادیات کرده، بی‌توجهی و دوری از معنویات است:

میچ، من هم دقیقاً نمی‌دانم مفهوم پیشرفت معنوی چیست؛ اما می‌دانم یک جورهایی فقدان ضروریات داریم، بشدت درگیر مسائل مادی هستیم، مسائلی که راضیمان نمی‌کند. ما روابط عاشقانه و جهان اطرافمان را فقط برای نفع شخصی خودمان می‌خواهیم (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۲۳).

نفی و نقد مبانی صرف مادیگری نیز در آثار مولوی مورد توجه جدی قرار گرفته است. وی مدعی بود که گرفتاری در دام حرص و مال‌اندوزی، پشت کردن به حقایق معنوی است؛ در این راستا در جایی آورده است:

حرص چون خورشید را پنهان کند چه عجب گر پشت بر برهان کند
(مولوی، ۱۳۷۴: ۸۶۸)

آلبوم در همین اثر معتقد بود که عوامل سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه باعث می‌شود که پول و مادیات حکم خدای انسان باشد. ذات همه انسانها خوب است؛ اما به این هم اعتقاد داشت که انسان می‌تواند به چه چیزهایی تبدیل شود. در این زمینه در بندی

از اثر خود آورده است:

وقتی آدمها تهدید می‌شوند و احساس خطر می‌کنند، پست و تنگ نظر می‌شوند. این کاری است که فرهنگمان دارد با ما انجام می‌دهد. اقتصادمان؛ حتی آنهایی که شغل اقتصادی خوبی هم دارند، تهدید می‌شوند چرا نگران از دست دادن مشاغلشان هستند. وقتی تهدید می‌شوند دیگر فقط و فقط حواست به خودت است. پول را برای خودت، خدا می‌کني. کل فرهنگ ما همین است (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۱۰)

یا مولوی در جایی دیگر از اشعار خود راه رهایی و رسیدن به آرامش درونی و انسانیت، ترک حرص و شهوت مطرح می‌کند و آورده است:

ترک خشم و شهوت و حرص آوری هست مردی و رگ پیغامبری
(مولوی، ۱۳۷۴: ۹۱۳)

آلبوم تعجب می‌کند از اینکه مردم می‌دانند مادیات زندگی را پوچ و بی‌معنی می‌کند، باز دنبال مادیات می‌روند. « مردم در زندگیشان معنی و مفهوم پیدا کرده‌اند؛ پس بیست و چهار ساعته دنبالش می‌دوند؛ اتومبیل جدید، شغل جدید و متوجه می‌شوند این چیزها هم بی‌معنی و خالی است و دوباره می‌دوند و می‌دوند» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۸۸). در پایان آلبوم معتقد است، انسانیت از مادیات بسی برتر است: « برخلاف نظر خیلی از آدمهای دانشکده، موری به من می‌گوید، ضروری است که «انسانی به تمام معنا» باشم» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۷۹).

۲. نقش عشق در زندگی

عاشق شو ارنه روزی کار جهان سرآید ناخوانده نقش مقصود از کارگاه هستی
(حافظ، ۱۳۷۹: ۱۵۲)

این مهمترین موضوعی است که موری به آلبوم یاد می‌دهد که آنچه پایدار است، عشق و محبت و مهرورزی است. موضوع درس سه‌شنبه نهم میچ با موری راز زنده نگهداشتن عشق است.

به همان میزان که قادر باشیم عشق بورزیم و به همان میزان که قادر باشیم احساسات عاشقانه زندگیمان را به خاطر بیاوریم به همان اندازه هم قادر خواهیم بود بدون اینکه حقیقتاً بمیریم از دنیا برویم. ذره ذره عشقی که آفریده‌ای همان طور سر جایش قرار دارد و همچنین برگ برگ خاطراتی که رقم زده‌ای (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۳۴).

_____ تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

موری به میچ یادآور می‌شود که عشق ورزی، عامل جاودانگی است. «وقتی عشق وجود دارد چگونه می‌شود بعد از مرگ فراموش شد؟ عشق، یعنی زنده ماندن؛ عشق کلید زنده ماندن توست؛ حتی بعد از مرگ» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۸۵).

این همان لطیفه‌ای است که حافظ بیان می‌کند که راز جاودانگی و زر شدن، عشق است:

دست از مس وجود چو مردان ره بشوی تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
(حافظ ۱۳۷۹: ۱۷۱)

در نظر میچ آلبوم، عشق وصف‌ناشدنی است و به بیان نمی‌آید. ما دستهایمان را در دست یکدیگر نگه خواهیم داشت و جریان دو طرفه، پر قدرت و بی‌حد و مرز عشق را احساس خواهیم کرد. تد، ما سی و پنج سال با هم دوست بودیم. برای احساس عشق به حرف زدن یا شنیدن نیازی نیست (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۰۷).

عشق هر چند بیان نشود، لطیفه‌ای است که در بیان نمی‌آید و غیرقابل وصف است: هزار جهد بکردم که سر عشق بپوشم نبود بر سر آتش میسرم که نجوشم
(سعدی، ۱۳۸۹: ۵۶۰)

مولوی نیز معتقد است:

هرچه گویم عشق را شرح و بیان چون به عشق آیم خجل باشم از آن
(مولوی، ۱۳۷۴: ۱۰)

آلبوم معتقد است عشق همیشه برنده است: «سؤال می‌کنم و اما کدام طرف برنده می‌شود؟»

«کدام طرف برنده می‌شود؟»

موری با دندانهای کج و معوج و با چشمانی در محاصره انبوه چین و چروکها به من لبخند می‌زند.

«عشق برنده می‌شود. عشق همیشه برنده است» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۷۲).

در نظر حافظ نیز عشق همیشه برنده است و لطیفه‌ای با ارزش است که غیر از عناصر عالم ظاهری است:

لطیفه‌ای است نهانی که عشق از او خیزد که نام آن نه لب لعل و خط زنگاریست
(حافظ، ۱۳۷۹: ۲۵)

موری نیز در پایان لحظه‌های عمرش به میچ می‌گوید که عشق با هیچ چیز مادی به دست نمی‌آید:

پول، جای خالی عشق و محبت را پر نمی‌کند. قدرت جای خالی عشق و محبت را پر نمی‌کند. چون در حال مرگم، می‌توانم این چیزها را به تو بگویم. وقتی نیازمند عشقی، نه پول می‌تواند این احساس را بهت بدهد نه قدرت. اصلاً هم مهم نیست که چقدر پول و قدرت داری (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۷۳).

همان‌گونه که مولوی معتقد است عشق آدم را زنده نگه می‌دارد:

از محبت مرده، زنده می‌شود وز محبت شاه بنده می‌شود

(مولوی، ۱۳۷۴: ۲۴۳)

میچ آلبوم نیز معتقد است: «بدون اینکه حقیقتاً از دنیا برویم، ذره ذره عشقی که آفریده‌ای همان طور سر جایش قرار دارد و هم چنین برگ برگ خاطراتی که رقم زده‌ای» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۳۴).

موارد متعددی درباره ارزش عشق در رمان سه‌شنبه‌های با موری توصیف شده است (برای مشاهده موارد بیشتر و ارزش و جایگاه عشق در این رمان، ر.ک. ۷۶، ۷۷، ۸۶، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۳۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۳۹ و ۲۸۳).

۳. راهنما و مرشد

سالک در ادبیات عرفانی برای رسیدن به وصال و سیر و سلوک باید تحت حمایت و راهنمایی پیر و مرشد باشد تا در ظلمات و خطرهای گمراهی نیفتد.

قطع این مرحله بی‌همرهی خضر مکن ظلمات است بترس از خطر گمراهی

(حافظ، ۱۳۷۹: ۱۷۱)

پیر را بگزین که بی‌پیر این سفر هست بس پر آفت و خوف و خطر

(مولوی، ۱۳۷۴: ۱۳۲)

در رمان «سه‌شنبه‌ها با موری» نیز تأکید شده است برای دستیابی به کلید زندگی باید مرشد و راهنما داشته باشی.

شاید شما نیز مانند میچ، هنگام سیر و سلوک، رد پای مرشدتان را گم کرده، و روشن بینی‌تان را از دست داده‌اید و جهان را سردتر و بی‌روح‌تر احساس می‌کنید. آیا مایلید بار دیگر مرشدتان را ملاقات کنید؛ سؤالات مهمتری که همچنان ذهنتان را تسخیر کرده است با او مطرح کنید و کلید حل زندگی سرسام‌آور امروztان را

بیابید؟ همانند ایام قدیم ... (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۳).

پیر از ملزومات سیر و سلوک است که با سختی‌های راه آشناست. در مثنوی مولوی بسیار از نقش و جایگاه پیر و راهنما سخن رفته است:

بر نویس احوال پیر راه دان	پیر را بگزین و عین راه دان
پیر تابستان و خلقان تیر ماه	خلق مانند شبند و پیر ماه
کرده‌ام بخت جوان را نام پیر	کو ز حق پیرست نه از ایام پیر
او چنان پیرست کش آغاز نیست	با چنان در یتیم انباز نیست
خود قوی‌تر می‌شود خمر کهن	خاصه آن خمیری که باشد من لدن

(مولوی، ۱۳۷۴: ۱۳۲)

میچ آلبوم، راه‌هایی از بحرانه‌ها و گرفتاریهای زندگی را داشتن مرشد و راهنما می‌داند.

ما بشدت گرفتار منیت، خودبینی و خودخواهی شده‌ایم؛ شغل، خانواده، پول کافی، وام، اتومبیل جدید، تعمیر شوفاژ خراب و... درگیر میلیونها کار کوچولو شده‌ایم؛ آن‌هم فقط برای ادامه دادن زندگی و رفتن به سمت جلو. عادت نداریم لحظه‌ای بایستیم؛ پشت سرمان را نگاه کنیم؛ زندگیمان را ببینیم و به خودمان بگوییم زندگی فقط همین است؟ کل چیزی که می‌خواهم، فقط همین است؟ آیا این وسط چیزی گم نشده؟

موری لحظه‌ای مکث کرد.

تو به کسی نیاز داری که به این سمت هلت بدهد؛ خود به خود، اتفاق نمی‌افتد. منظورش را درک می‌کردم. همه ما در زندگی به مرشد و راهنما نیاز داریم و مرشد من روبه رویم نشسته بود (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۰۰).

این همان دلیل راه است که حافظ از آن یاد می‌کند:

به کوی عشق منه بی‌دلیل راه قدم
که من به خویش نمودم صد اهتمام و نشد
(حافظ، ۱۳۷۹: ۶۰)

۴. آرامش و رضایتمندی

از مهمترین حلقه‌های مفقوده انسان امروزی آرامش است که باعث اضطراب و ناآرامی در زندگی مدرن شده و همین امر باعث شده است روانشناسان و جامعه‌شناسان آن را مهمترین اختلال روحی این دوره بدانند. به‌رغم پیشرفتهای صنعتی، بشر که پیوندی با

جهان و طبیعت و ذات هستی ندارد، بیقرار و متوحش است؛ خود را با دوستی، عشق، ارضای نیازها، خوشگذرانی و ... سرگرم می‌کند که به آرامش برسد؛ اما اضطراب وجودیش برطرف نمی‌شود و سکینه و آرامش لازم را نمی‌یابد. به دلیل اینکه آرامش، درونی است، دستیابی به انواع مال و ثروت دنیوی اگرچه آسایش و راحتی را برای انسان فراهم می‌کند، نمی‌تواند در انسان ایجاد آرامش کند.

عناصر متعددی در عرفان در انسان ایجاد آرامش می‌کند و می‌تواند رضایتمندی را در انسان ایجاد کند که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد:

۱. ایمان و باور قلبی به خداوند و تقوی باعث ایجاد آرامش می‌شود. در قرآن نیز به این موضوع اشاره شده است که تنها با یاد خدا دلها آرام می‌گیرد: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد/ ۲۸). مولوی نیز به این موضوع اشاره دارد:

تازه کن ایمان نه از گفت زبان ای هوا را تازه کرده در زبان
تا هوا تازه است ایمان تازه نیست کین هوا جز قفل آن دروازه نیست
(مولوی، ۱۳۷۴: ۵۰)

۲. اخلاص و یکرنگی و پاک ساختن دل از آلودگیهای این جهان ناپایدار و رهایی از تعلقات. ۳. خوشخویی که بسیار مورد توجه عارفان است:

من ندیدم در جهان جست و جو هیچ اهلیت به از خوی نکو
هر که را خوی نکو باشد، برست هر کسی کو شیشه دل باشد، شکست
(مولوی، ۱۳۷۴: ۲۱۴)

۳. همسر، زن پرتوی از جمال خداوندی و مرکز تجلی صفات است و این مهمترین عامل صفا و بقای زندگی است.

چون پی یَسْکُنْ إلیه‌اش آفرید کی تواند آدم از حوّا برید؟
(مولوی، ۱۳۷۴: ۱۰۹)

۴. توکل، واگذاری کارها به خالق هستی، موجب ایجاد آرامش در دلهاست. تکیه بر تقوی و دانش در طریقت کافری است راهرو گر صد هنر دارد توکل بایدهش
(حافظ، ۱۳۷۹: ۹۷)

کار خود گر به خدا بازگذاری حافظ ای بسا عیش که با بخت خدا داده کنی
(حافظ، ۱۳۷۹: ۱۶۹)

۵. همنشینی و مصاحبت با نیکان از دیگر عوامل و اسباب آرامش است.

رو بجو یار خدایی را تو زود چون بجستی پس خدا یار تو بود

(مولوی، ۱۳۷۴: ۱۸۲)

۶. صدق و راستی. ۷. خیال خوش و تمرکز بر پدیده‌های خوب زندگی. ۸. بخشش. ۹. قناعت. ۱۰. سفر. ۱۱. عشق (ر.ک. عبادی، ۱۳۹۴: ۱۸۹-۲۱۱).

در میچ آلبوم نیز موارد متعددی اسباب آرامش در زندگی است بسیار شبیه آنچه در عرفان است. میچ آلبوم نیز عقیده دارد خیال خوش و تمرکز روی پدیده‌های خوب زندگی، مایه آرامش و آسودگی است:

اگر احتیاج داشته باشیم گریه کنم، مفصل اشک می‌ریزم؛ اما بعد، روی پدیده‌های خوبی که هنوز در زندگی دارم متمرکز می‌شوم: آدمهایی که به دیدارم می‌آیند، خبرهایی که می‌خواهم بشنوم ... و تو ...

میچ، من به خودم اجازه نمی‌دهم بیشتر از این به حال خودم دلسوزی کنم. چندین قطره اشک صبحگاهی، چندین قطره اشک صبحگاهی؛ فقط همین» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۹۱).

اخلاص، رهایی از تعلقات دنیوی و قناعت از دیگر اسباب آرامش در توصیه‌های موری به میچ است که معتقد است گرفتاری در مادیات و کارهای روزمره، آرامش را از انسان می‌گیرد. آرامش با هیچ چیز مادی به دست نمی‌آید.

آرزوی همیشگی‌ام این بود که در زمینه شغلی‌ام فعالیت داشته باشم؛ کتابهای بیشتری بنویسم و به این خاطر همیشه خودم را ملالت می‌کردم؛ اما دیگر الآن متوجه آن اشتباهم شده‌ام. صلح و آرامش برقرار کن. باید با خودت و اطرافیانت در آرامش به سر ببری (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۲۶).

وی عدم تعلق و وابستگی را مایه آرامش می‌داند. انسان باید آزاد و رها باشد.

اسم کاری که الآن دارم انجام می‌دهم، رهاسازی خود از تجربه است. رهاسازی خود از تجربه؟

بله، رهاسازی خود از تجربه و این مهم است- نه فقط برای کسی مثل من که رو به موت است، بلکه برای فردی مثل تو که کاملاً سالم و سلامت است. یاد بگیر، رها کنی ...

می‌دانی بوداییها چه می‌گویند؟ به هیچ چیزی چنگ نزن؛ زیرا که همه چیز ناپایدار و موقتی است ... (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۴۴ و ۱۴۵).

اگر زندگی معنا و مفهوم داشته باشد، انسان، خرسند و راضی است.

می‌دانی این طرز تفکر به چه بر می‌گردد؟ زندگیهای نارضایتمندانه؛ زندگیهای بدون دستاورد کافی؛ زندگیهای خالی و زندگیهای بی‌معنی و مفهوم. چون اگر تو معنا و مفهومی در زندگیت پیدا کنی، هرگز نمی‌خواهی به گذشته برگردی؛ دلت می‌خواهد رو به جلو حرکت کنی و پیش بروی؛ دلت می‌خواهد چیزهای بیشتری ببینی؛ کارهای بیشتری انجام دهی؛ نمی‌توانی تا شصت و پنج سالگی صبر کنی (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۶۵).

یکی دیگر از راه‌های آرامش، رضایتمندی و خشنودی نزد میچ آلبوم، بخشش است که از جمله کارهایی است که در نزد عرفا از اعمال قلبی و درونی است که موجب آرامش و خرسندی است. «بخشایش خود و دیگران را بیاموز؛ تصور نکن که دیگر برای انجامش دیر شده» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۴۶).

«خودت را ببخش. دیگران را ببخش؛ به تعویق نینداز. شاید همه مثل من این فرصت را پیدا نکنند... شاید همه مثل من خوش شانس نباشند که فرصت پیدا کنند» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۲۶).

برای خشنودی خودت و اینکه با آرامش و رضایت خاطر بمیری، قبل از مرگ، خودت و دیگران را ببخش (آلبوم، ۱۳۹۳: ۲۲۳-۲۲۶).

همان‌گونه که یادآور شد در عرفان و دین اسلام، ایمان و باور قلبی، اسباب آرامش است. آلبوم نیز معتقد است اعمال قلبی و درونی، باعث می‌شود رضایت خاطر داشته باشی. وقتی انسانها را درک کنی، احساس مسئولیت کنی و با هم‌نوعان مسالمت‌آمیز رفتار کنی، راضی و خشنود هستی. آلبوم خشنودی و رضایتمندی را در نداشتن حسادت و کینه نسبت به دیگران می‌داند.

سهیم شدن با دیگران مجبورم می‌کند احساس کنم که زنده‌ام. اتومبیل و خانه این احساس را به من نمی‌دهد؛ قیافه در آینه هم همین‌طور. وقتی برای کسی وقت می‌گذارم و مجبورم می‌کنم که بعد از حس کردن غم و غصه‌اش بخندد، سلامتی فوق‌العاده‌ای را احساس می‌کنم. همیشه کارهایی را انجام بده که از قلبت بر می‌آیند. وقتی اعمال در قلبت ریشه‌دارند، احساس رضایت خواهی کرد؛ حسادت نمی‌کنی؛ حسرت اموال دیگران را نمی‌خوری و تمام وجودت انباشته از واکنشهای خودت خواهد شد (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۷۶-۱۷۷).

توجه به هم‌نوعان، باعث رضایت قلبی می‌شود.

- می‌دانی چه چیزی واقعاً بهت احساس رضایت می‌دهد؟
- چه چیزی؟
- اینکه آنچه را داری با دیگران سهیم شوی ...
میچ، منظورم پول نیست. منظورم وقت گذاشتن توست؛ توجه و نگرانی تو.
داستانسرایانها و حرافیهای تو. زیاد هم سخت نیست...
نیازی به استعداد و مهارت آن چنانی نیست. کلی آدم تنها و بی‌کس در بیمارستانها
و مؤسسات خیریه زندگی می‌کنند که فقط خواهان مصاحبت و همدردی‌اند (آلبوم،
۱۳۹۳: ۱۷۴ و ۱۷۵).

۵. مرگ‌اندیشی

یکی از اصلی‌ترین موضوعات اسطوره‌ای و دینی زندگی بشر از آغاز تا امروز مسأله مرگ است. عده‌ای (ماتریالیستها) با هراس از مرگ آن را پایان زندگی می‌دانند. در عرفان، مرگ نه تنها پایان زندگی نیست، بلکه آغاز حیات ابدی و جاودانگی روح انسان است:

در پناه لطف حق باید گریخت کو هزاران لطف بر ارواح ریخت

(مولوی، ۱۳۷۴: ۸۳)

معنی مردن ز طوطی، بد نیاز در نیاز و فقر خود را مرده ساز
تا دم عیسی تو را زنده کند همچو خویش خوب و فرخنده کند
از بهاران کی شود سرسبز سنگ خاک شو تا گل برویی رنگ رنگ

(مولوی، ۱۳۷۴: ۸۶)

عرفا معتقدند انسان قبل از مرگ حقیقی، باید با مرگ اختیاری، شهوات و نفسانیات را بمیراند تا با فنای فی الله به بقای بالله برسد. بنابراین هرکس باتوجه به نوع نگاهی که به مرگ دارد، همان‌گونه به استقبال مرگ می‌رود:

مرگ هر کس ای پسر هم‌رنگ اوست پیش دشمن، دشمن و بر دوست دوست
آن که ترسانی ز مرگ اندر فرار آن ز خود ترسانی ای جان! هوش دار
روی زشت توست نه رخسار مرگ جان تو همچون درخت و مرگ برگ
(مولوی، ۱۳۷۴: ۴۹۲)

مولوی بارها در مثنوی از مرگ سخن گفته و معتقد است با مرگ، انسان به سود بی‌پایان می‌رسد؛ زیرا مرگ از انسان جسم و کالبد فانی را می‌گیرد و انسان با مرگ به

عمر باقی دست می‌یابد:

مرگ اگر مرد است آید پیش من تا کشم خوش در کنارش تنگ تنگ
من از او جانی برم بی‌رنگ و بو او زمن دل‌قی ستاند رنگ رنگ
(مولوی، ۱۳۶۳، غزل ۱۳۲۶)

گفتمان غالب رمان «سه‌شنبه‌ها با موری» مسئله مرگ است. موری معتقد است که در طول تاریخ (در غرب) بی‌جهت انسان را از مرگ ترسانده‌اند در حالی که این‌گونه نیست.

درواقع، او [موری] پذیرای روند رو به رشد ملاقاتیها بود؛ با آنها در مورد مرگ بحث می‌کرد؛ در مورد اینکه معنی حقیقی مرگ چیست و اینکه چگونه همیشه جوامع را از مرگ ترسانده‌اند بدون اینکه ضرورتش را درک کنند ... [او] مصمم بود اثبات کند که کلمه مرگ مترادف با ازکار افتادگی و بی‌استفاده بودن نیست (آلبوم، ۱۳۹۳: ۳۷).

آلبوم معتقد است مرگ اوج عدالت و بزرگترین متعادل کننده است که در آن همه مثل هم هستند. «مرگ، بزرگترین متعادل کننده و همسان کننده است» (همان: ۸۴).

وی معتقد است هرکس چگونه مردن را یاد بگیرد، چگونه زیستن را می‌آموزد؛ زیرا با یاد مرگ، دلبستگی‌ها و تعلقات کمتر می‌شود؛ در این صورت به صلح و صفا و آرامش می‌رسی و سپس می‌میری. «میچ، حقیقت این است که اگر چگونه مردن را یادگیری، چگونه زیستن را نیز فراخواهی گرفت» (همان: ۱۲۱) در این حال:

این همان چیزی است که همه‌مان منتظرشیم: کسب آرامشی ناب و حقیقی در رویارویی با مرگ. اگر مطمئن باشیم که می‌توانیم در نهایت صلح و آرامش با مرگ کنار بیاییم، آن وقت است که بالاخره از عهده این کار حقیقتاً دشوار هم بر می‌آییم. کدام کار؟

به صلح و آرامش رسیدن با زندگی (همان: ۲۳۳).

همان‌گونه که در عرفان، نوع نگاه هرکس به مرگ ذکر شد، آلبوم نیز معتقد است: «وقتی بی‌هیچ هراس و شرمی، مستقیم در چشمان مرگ نگاه می‌کنی، افکار معنوی و پالایش شده شفاف‌تری سراغت می‌آید» (همان: ۹۹)؛ زیرا باور داشتن مرگ، موجب تغییر رفتار و نگرش می‌شود:

همه می‌دانند که خواهند مرد؛ اما آن را باور ندارند. اگر باور داشتیم، کارها را طور دیگری انجام می‌دادیم... باور کردن مرگ و آماده کردن خودت برای رویارویی با

تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

آن در هر لحظه؛ این بهتر است؛ روشی که به حق می‌تواند تو را در طول زندگیت کاملاً درگیر زیستن کند (همان: ۱۲۰).

موری و میچ در گفتگویی مفصل به مسئله مرگ می‌پردازند. موری معتقد است باورداشت مرگ موجب رسیدن به آگاهی است:

... ما حقیقتاً دنیا را تمام و کمال تجربه نمی‌کنیم و چون بین عالم خواب و بیداری قرار دادیم، اعمالی را انجام می‌دهیم که به طور خودکار فکر می‌کنیم باید انجام دهیم و رویارویی با مرگ همه این مواضع را تغییر می‌دهد؟
اوه، بله. تو از کل مشغله‌های دور می‌شوی و روی ضروریات تمرکز می‌کنی. وقتی به این ادراک می‌رسی که خواهی مرد؛ به همه مسائل با دید متفاوتی نگاه می‌کنی.

چگونه می‌توانی همواره برای مرگ آماده باشی؟

به آنچه بوداییها انجام می‌دهند عمل کن. هر روز پرنده کوچکی را روی شانهات تصور کن که می‌پرسد: آیا امروztان همان فردا است؟ آیا آماده‌ام؟ آیا کل کارهایی که انجام می‌دهم واقعاً نیاز دارم که انجام دهم؟ آیا همان انسانی هستم که می‌خواهم باشم؟

خب حقیقت این است که اگر قبلاً به سخنان پرنده کوچولوی روی شانهات گوش بدهی - اگر بپذیری که هر لحظه امکان دارد بمیری - آن وقت ممکن نیست به اندازه الآنت جاه طلب باشی.

همچنین اموری که زمان زیادی صرفشان می‌کنی - همه این کارهایی که انجام می‌دهی - آن قدرها هم مهم نیستند؛ کمی هم به معنویت بیندیش (همان: ۱۲۰-۱۲۳).
میچ آلبوم نیز مانند مولوی که معتقد است مرگ آغاز زندگی است و با مرگ نه تنها انسان از بین نمی‌رود، بلکه جاودانه می‌شود:

این ما آدمها هستیم که از مرگ هیولا می‌سازیم. مرگ به زندگی خاتمه می‌دهد نه به رابطه‌ها؛ بلکه به همان میزان که قادر باشیم عشق بورزیم و به همان میزان که قادر باشیم احساسات عاشقانه زندگیمان را به خاطر بیاوریم به همان اندازه هم قادر خواهیم بود بدون اینکه حقیقتاً بمیریم از دنیا برویم (همان: ۲۳۴).

۶. اهمیت خانواده به عنوان مستحکم‌ترین بنیان

خانواده یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی و هسته اصلی جامعه بشری است. در اسلام بر اهمیت خانواده بسیار تأکید شده است. یکی از بحرانهای جهان مدرن بویژه در پی رشد

و گسترش اندیشه‌های فمینیستی، بحران عدم شکل‌گیری نظام خانواده است. نظریه‌پردازان فمینیستی معتقدند در نظام خانواده به دلیل حاکمیت مرد، آزادی، استقلال و آرامش از زن سلب می‌شود. این موضوع موجب شده است توجه کمتری به ازدواج شود و طلاق رشد روزافزونی پیدا کند. یکی از موضوعاتی که در کتاب «سه‌شنبه‌ها با موری» خیلی از آن بحث شده، اهمیت خانواده به عنوان مستحکم‌ترین بنیان زندگی است. «فکر می‌کنم، خانواده از کل موضوعات هفته قبل مهمتر باشد، هرچند آنها هم به نوبه خود مهمند؛ اما خانواده بحث دیگری است» (آلبوم، ۱۳۹۳: ۱۳۱).

وی معتقد است خانواده مستحکم‌ترین بنیان است:

حقیقت امر این است که اگر امروز خانواده وجود نداشته باشد، هیچ بنیانی، هیچ زمین محکم و مطمئنی وجود نخواهد داشت که مردم قادر باشند روی آن بایستند. ... اگر تو حمایت، عشق، توجه و نگرانی خانواده‌ات را نداشته باشی، اصلاً و ابداً هیچی هیچی نداری (همان: ۱۳۱).

همان‌گونه که در در دین اسلام و عرفان اسلامی، تجرد و رهبانیت نفی شده، آلبوم نیز ضمن تأکید بر حفظ نظام خانواده، معتقد است خانواده مهم‌ترین حامی و دلگرم‌کننده انسان است:

حالا فرض کن، اگر متارکه کرده بودم یا تنها زندگی می‌کردم یا فرزندی نداشتم، آن وقت این بیماری - که دارم با آن دست و پنجه نرم می‌کنم تا به نتایجی برسم - خیلی دشوارتر می‌شد. واقعاً نمی‌دانم، آیا می‌توانستم از عهده‌اش برآیم یا نه. صد البته که مردم، دوستان و همکاران به دیدنم می‌آمدند؛ اما اینها خلأ داشتن کسی را که هرگز ازت جدا نشود، پر نمی‌کرد. کسی که دایم مراقب توست؛ نگران توست؛ چشمش به توست و تمام وقت دارد نگاهت می‌کند (همان: ۱۳۱).

نکته مهمتر در نظر آلبوم درباره ارزش خانواده این است که خانواده تأمین‌کننده امنیت معنوی انسان است:

این فقط بخشی از اهمیت خانواده است، نه فقط عشق؛ بلکه تو باید این احساس را به بقیه منتقل کنی و به آنها اجازه دهی که بدانند کسی وجود دارد که نگاهش به آنهاست. همان چیزی که من با مرگ مادرم از دست دادم - به این مبحث می‌گویم امنیت جان و روح - و اینکه تو بدانی، خانواده‌ای داری که هر لحظه مراقب و نگران توست. هیچ چیز دیگری جای خانواده و اثراتش را نمی‌گیرد؛ نه پول، نه شهرت (همان: ۱۳۲).

تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

یکی از نتایجی که نظام خانواده برای انسان به ارمغان می‌آورد، داشتن فرزند است. در نظر میچ آلبوم داشتن فرزند است که انسان به معنای واقعی معنی عشق، احساس و عاطفه را می‌فهمد:

هیچ تجربه‌ای مثل تجربه بچه‌دار شدن نیست. بچه جایگزینی هم ندارد؛ تجربه‌ای است منحصر به فرد که به هیچ وجه هم پای دوست و رفیق بازی و روابط عاشق و معشوقی نیست. اگر می‌خواهی تمام و کمال مسئول انسانی دیگر باشی، اگر می‌خواهی یاد بگیری چگونه عشق بورزی و پیوند عاطفی قوی‌ای داشته باشی، پس لازم است که بچه‌دار شوی (همان: ۱۳۳).

مولوی نیز معتقد است فرزند آرامش وصف ناپذیر را برای پدر و مادر به ارمغان می‌آورد:

تا ز فرزند، آب این چشمه شتاب می‌رود سوی ریاض مام و باب تازه می‌باشد ریاض والدین گشته جای عینشان زین هر دو عین (مولوی، ۱۳۷۴: ۱۰۸۰)

نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، شناسایی محتوا و تحلیل درونمایه دو اثر سه شنبه‌ها با موری و مثنوی معنوی مولوی با توجه به بسترهای بحرانزایی فعلی در زندگی بشری است. تحت تأثیر گسترش مسائلی چون یأس، سرخوردگی، گم‌شدن هدف، سرگرمی به امیال زودگذر و... وضعیت بحرانزایی در ابعاد و سطوح مختلف انسانها تقویت شده است که هرکدام از عالمان، نویسندگان و فیلسوفان کوشیده‌اند راه‌حلی به منظور برونرفت از وضعیت فعلی ارائه کنند. در دو اثر سه شنبه با موری و مثنوی معنوی به طور جد به این مسائل پرداخته و راهکارهایی برای رهایی انسان از بحرانهای زندگی تا رسیدن به آرامش ارائه شده است. درونمایه اصلی رمان سه شنبه‌های با موری، درک معنای زندگی و از دست ندادن فرصتهاست. در طول چهارده سه شنبه‌ای که میچ با موری ملاقات دارد، درسهای زیادی درباره زندگی می‌آموزد. وی ضمن نگرش انتقادی با نگاهی رهایی‌بخش در جای جای اثر خود بر این امر تأکید می‌کند که انسان امروزی به دلیل گرفتاری بیش از حد در مادیات از معنویات و خودشناسی غافل مانده است. راه رهایی این است که انسان با خودآگاهی و شناخت خود به آرامش دست یابد. از مهمترین راههای رسیدن به آرامش و درک معنای زندگی، توجه به مرگ و مرگ‌اندیشی است.

مرگ‌اندیشی باعث می‌شود زندگی معنا پیدا کند. در جایی از اثر خود آورده است: «هرکس چگونه مردن را یاد بگیرد، چگونه زیستن را می‌آموزد؛ زیرا با یاد مرگ، دلبستگی‌ها و تعلقات کمتر می‌شود؛ در این صورت به صلح و صفا و آرامش می‌رسی و سپس می‌میری؛ زیرا باور داشتن مرگ موجب تغییر رفتار و نگرش می‌شود». مولوی نیز در اثر معروف خود مثنوی معنوی با بهره‌گیری از ظرفیت بیان روایی و به شکلهای نمادپردازانه و تمثیلی این موارد را در مجموع تفکرات و آثار خود مطرح کرده است. وی معتقد است انسانها به دلیل فاصله گرفتن از هویت ذاتی وجود خود، واجد اضطراب و بیقراری دائم در ساحات مختلف زندگی هستند و راهکار برونرفت از وضعیت فعلی را بازگشت به هویت اصیل انسانها از طریق نگرشهای عرفانی مطرح می‌کند. جالب اینجاست که به‌رغم تفاوت‌های جهان‌بینی و موقعیت زمانی و مکانی دو اثر (سه‌شنبه‌ها با موری و مثنوی معنوی) درونمایه‌های دو اثر اشتراک و تشابه محتوایی و فرهنگی فراوانی دارد که می‌توان با مبنا قرار دادن آن از وضعیت اضطراب‌گونه و بیقراری معنا در زندگی بشریت عبور کرد. ذیلاً به مهمترین مسائل مشترک این دو اثر مهم عرفانی - تعلیمی اشاره می‌شود:

۱. تأکید بر سلوک عرفانی و تلاش به منظور تغییر مطلوب وضعیت منفی حاکم بر زندگی
۲. تأکید بر سرنوشت و اتفاق افتادن وضعیت حاکم در اثربخشی رفتار انسانها
۳. کندوکاو در گذشته و حال برای درک معنای زندگی و تأکید بر این اصل که مرگ نه تنها پایان زندگی نیست؛ بلکه آغاز حیات ابدی و جاودانگی روح انسان است.
۴. تأکید بر تناظر و تعامل انسان‌مدار کیهانی، عشق‌محوری آفرینش، زبان جهانی نشانه‌ها، اغتنام وقت و لزوم پایداری سالک و مسافر، لزوم پیر و راهنما، سفر بودن زندگی و ضرورت هماهنگی با سرنوشت
۵. نفی تکیه بیش از حد بر عقل و خرد انسانی، غرق شدن بیش از حد انسانها در دام عالم مادی و ناتوانی آنها در حل بحرانهای روحی خویش
۶. دور شدن انسانها از عشق و آرامش روحی در اثر گرفتاری در دام مادیات
۷. تأکید بر نقش عشق در جاودانگی زندگی
۸. تأکید بر آرامش و رضایتمندی به عنوان مهمترین حلقه‌های گمشده انسان امروزی.

_____ تحلیل تطبیقی ظرفیت‌های همسان رمان «سه شنبه‌ها با موری» با مثنوی مولوی

۹. تأکید بر ایمان و باور قلبی به خداوند؛ اخلاص و یکرنگی و پاک ساختن دل از آلودگی‌های این جهان ناپایدار و رهایی از تعلقات؛ خوشخویی؛ همسر و خانواده؛ توکل؛ همنشینی و مصاحبت با نیکان؛ صدق و راستی؛ خیال خوش و تمرکز بر پدیده‌های خوب زندگی؛ بخشش؛ قناعت و سفر

فهرست منابع

- آلبوم؛ میچ؛ (۱۳۹۳) *سه شنبه‌ها با موری*؛ ترجمه ماندانا قهرمانلو؛ چ سیزدهم؛ تهران: نشر قطره.
- آلستون، پیر و میلتن بینگر و محمد لگنهاوزن؛ (۱۳۷۹) *دین و چشم‌اندازهای نو*؛ ترجمه غلامحسین توکلی؛ قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- بتون، تد و یان، کرایب؛ (۱۳۸۶) *فلسفه علوم اجتماعی: بنیادهای فلسفی تفکر اجتماعی*؛ ترجمه: شهناز مسمی پرست و محمود متحد؛ تهران: نشر آگه.
- حاتمی؛ حافظ و محمدرضا نصر اصفهانی؛ (۱۳۸۹) «زبان نشانه‌ها: بررسی انگاره‌های نمادین کیمیاگر و مقایسه با نمودهای عرفان و تصوف اسلامی»؛ *مجله ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی*؛ س ۶، ش ۱۸، ص ۳۳-۶۳.
- حافظ، شمس‌الدین محمد؛ (۱۳۷۹) *دیوان حافظ شیرازی*؛ تصحیح محمد قزوینی و قاسم غنی؛ تهران: مؤسسه نشر جهان دانش.
- دورکیم، امیل؛ (۱۳۹۲) *درباره تقسیم کار*؛ ترجمه باقر پرهام؛ تهران: مرکز.
- زیمل، گئورگ؛ (۱۳۷۳) «پول در فرهنگ مدرن»؛ ترجمه یوسف اباذری؛ *ارغنون*؛ ش ۳، ص ۳۲۵-۳۳۸.
- سعدی، مصلح بن عبدالله؛ (۱۳۸۹) *کلیات سعدی*؛ به اهتمام محمدعلی فروغی؛ چ ۱۵، تهران: امیرکبیر.
- صادقی فسایی، سهیلا و عرفان منش، ایمان؛ (۱۳۹۴) «بازنمایی بحران معنا و خانواده در فیلمهای گانزالس ایناریتو»؛ *مجله جهانی رسانه*؛ ش ۱، ص ۵۷-۷۲.
- عبادی، کرم؛ (۱۳۹۴) «بررسی اسباب و زمینه‌های آرامش در مثنوی»؛ *نشریه ادب و زبان دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان*؛ س ۱۸، ش ۳۷، ص ۱۸۹-۲۱۱.
- علی حسینی، علی و قائمی، فهیمه و ابراهیمی، علی؛ (۱۳۹۶) «بررسی روش مقایسه‌ای در مطالعات فلسفی - سیاسی»؛ *فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*؛ دوره ۲۱، ش ۷۰، ص ۱۰۵-۱۲۶.

غفاری هشجین، زاهد و بیگی نیا، عبدالرضا و تصمیم قطعی، اکرم؛ (۱۳۸۹) «عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان علوم سیاسی و فنی دانشگاه تهران»؛ **دانش سیاسی**؛ س ششم، ش دوم، ۲۴۰-۲۰۷.

فروم، اریک؛ (۱۳۸۰) **انقلاب امید**؛ ترجمه مجید روشنگر؛ چ سوم، تهران: مروارید.
فلیک، اووه؛ (۱۳۸۸) **درآمدی بر روش تحقیق کیفی**؛ ترجمه هادی جلیلی؛ تهران: نشر نی.
قبادی، حسینعلی و مصطفی گرجی؛ (۱۳۸۷) «پیام‌های جهانی مولوی برای انسان امروز»؛ **مطالعات عرفانی**؛ ش هشتم، ص ۱۰۱-۱۲۴.

گاردتر، ویلیام؛ (۱۳۸۶) **جنگ علیه خانواده**؛ ترجمه معصومه محمدی؛ تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.

گیدنز، آنتونی؛ (۱۳۹۲) **تجدد و تشخص جامعه و هویت شخصی در عصر جدید**؛ ترجمه ناصر موفقیان؛ تهران: نشر نی.

لیتل، دانیل؛ (۱۳۸۵) **تبیین در علوم اجتماعی: درآمدی به فلسفه علم الاجتماع**؛ ترجمه عبدالکریم سروش؛ تهران: مؤسسه فرهنگی صراط.

مرادی، ایوب و سارا چالاک؛ (۱۳۹۴) «وادی مجهول: بررسی نمادهای حکایت شاه و کنیزک از رهگذر تطبیق آن با داستانهای شیخ صنعان و سیدارتا و داستان زندگی مولانا»؛ **کهن‌نامه ادب پارسی**؛ س ششم، ش سوم، ص ۱-۲۰.

مولوی، جلال‌الدین محمد؛ (۱۳۷۴) **مثنوی معنوی**؛ تصحیح نیکلسون؛ چ دوم، تهران: انتشارات پژوهش.

مولوی، جلال‌الدین محمد؛ (۱۳۶۳) **کلیات شمس تبریزی**؛ تصحیح بدیع‌الزمان فروزانفر؛ چ دهم، تهران: امیرکبیر.

هاشمیان، لیلا و نسرين نیسی؛ (۱۳۹۶) «بازتعریف مقوله سلوک در ادبیات داستانی با نگاهی به کتاب سه‌شنبه‌ها با موری اثر میچ آل‌بوم»؛ **مجله ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی**؛ س ۱۳، ش ۴۸، ص ۲۹۷-۳۲۵.

Ragin, Charles C. (1994) *Constructing Social Research: The Unity and Diversity of Method*; California: Pine Forge Press.